

8. AZ ÉLET TISZTELETE

„*Ne ölj!*”

(A 6. parancsolat)

Gyülekezeti óraszám: 1. Egyházi iskolák óraszám: 1.

(1Móz 4,11–16)

TEOLÓGIAI ALAPVETÉS

(*Felhasznált irodalom:* Dr. Szűcs Ferenc: Teológiai etika, Budapest 1993; Jan Milic Lochman: A szabadság útjelzői, Budapest, 1993; Dr. Török István: Dogmatika; Dr. J. Douma: A Tízparancsolat; Fekete Károly: A Heidelbergi Káté Magyarázata, Budapest, 2013; Magyarázatos Biblia)

A 6. parancsolat:

Ez az a parancsolat, amelyet a nem hívő emberek a leginkább megértenek, és amivel a leginkább egyet is értenek. A parancsolatban szereplő héber szó (rácáh) eredetileg elsősorban a személyes ellenfél megölését tiltja, a bosszúvágyból önkényesen elkövetett gyilkosságot. Illetve a közösséggellenes, törvénytelen gyilkosságot.

Az Ószövetségben különbséget látunk a gyilkosság és az ölés között. Hiszen az az ember, aki véletlenül oltotta ki valakinek az életét, számíthatott megfelelő feltételek mellett a megmenekülésre. Ezért jött létre az úgynevezett menedékvárosok intézménye. A menedékvárosok törvénye utánakérdez a tett mögötti szándéknak. És ennek a szándéknak a kutatása az, ami Jézus törvényértelmezésében is jelentkezik. Ezekben a menedékvárosokban mód nyílt a nem szándékosan elkövetett gyilkosságok körülményeinek a vizsgálatára és a város bírának a döntése alapján arra, hogy ne kelljen az életével fizetnie. Már a Tízparancsolat élet kioltására vonatkozó törvénye előtt érvényben volt a választott nép körében a Noéval kötött szövetség, amely számon kéri egyik embertől a másik ember életét. (1Móz 9,5) Ennek a számonkérésnek az alapja az, hogy az ember Isten képe, és Isten uralma, fennhatósága alá tartozik, tehát az életet adni és elvenni is neki van joga. Azt olvassuk az egész Ószövetségben, hogy Isten tiltja az emberáldozatot. Az emberáldozat helyett a helyettes áldozat szerepel a Bibliában, amikor az állat veszi magára az ember helyett a bűn büntetését. Ennek ellenére a Biblia az állatok élete felett sem biztosít korlátlan hatalmat az ember számára.

Az ölés tiltásának a parancsolata a tiltást megfordítva, pozitívan értelmezve az élet védelméről szól. Isten, aki az élet Ura, és az életet ajándékozza az embernek, egyetlen úr az élet felett. Nem az ember az úr, ezért nem is neki van joga meghatározni az élet hosszát. Kizárólag Istennek. Ez a törvény az emberi életet egyértelműen az Isten sajátos védelem alá helyezi.

Jézus törvényértelmezéséből látjuk, hogy bár maga a törvény rövid és egyszerű, a vonatkozási területe szerteágazó. Jézus nagyon szigorúan értelmezi ezt a tiltást. A cselekedetek gyökerére irányítja a figyelmet, az indulatokra. „*aki haragszik testvére...*” (Mt 5,22). A bosszú, a harag az első lépés, ami a másik ember élete ellen irányulhat. Ebből az indulatból származnak olyan tettek, amelyek gyilkossághoz vezetnek. Ebből kiindulva ez a parancsolat sokkal többre vonatkozik, mint a gyilkosság megtiltására. A Heidelbergi Káté 105-107. kérdés-feleletei erre vonatkoznak. Ezek szerint az ölés kategóriájába tartozik egyrészt minden olyan indulat és érzés, amivel másokban vagy magamban kárt okozhatok, azaz a gyilkosság gyökerét, és minden olyan cselekedet is, amellyel megbántok a másikat, amivel fájdalmat okozok neki. Illetve a káté tovább is megy egy lépéssel, és azt mondja, hogy proaktívnak kell lenni. Azaz nem csak indulatokat és cselekedeteket kell kerülni, hanem még az ellenségnek is jót tenni, és a rossz helyett jót kell vele tenni.

Mai kérdések, amelyekre ennek a törvénynek az összefüggésében kell érteni:

- abortusz, eutanázia, öngyilkosság, függőségek (addiktív és averzív) egészségtelen életmód, bántalmazások, környezetszennyezés, élelmiszergyártás.

Ezeknek az életellenes cselekedeteknek a gyökere nem a bosszúvágy, hanem egyéb olyan indulatok vagy érzések, amelyeket az ember nem helyezett Isten kezébe, és az indulat, szándék, vágy, érzés életellenes cselekedetben ölt testet.

Például az abortusz oka lehet például a szégyen vagy a félelem, kényelem, lustaság. Ha ezek az indulatok vezérlik az embert, akkor az élet kioltása bűn. Azonban előfordulnak olyan esetek is, amikor két élet közül kell választani. Ezekben az esetben nem a jó és a rossz közül kell választani, hanem két rossz közül.

Alapvetően minden olyan kérdést ennek a törvénynek az összefüggésében kell értelmezni, ami során olyan cselekedetről van szó, amely az élet szentsége ellen vét, ami az élet megrövidítésére irányul. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a legfontosabb szempont az élet meghosszabbítása. Mert bár a mai orvostudomány az élet hosszát gépekkel és egyéb eszközökkel képes jelentősen befolyásolni, ezzel egyúttal azonban a szenvedést és a fájdalmat is. Az újszövetségi tanítás szerint létezik egy súlyosabb formája a test megölésének: a lélek megölése. Jézus törvényértelmezése szerint a harag a gyilkosság gyökere. A gyűlöletté fokozódó harag pusztító indulatokat képes kiváltani. Ezért a megbocsátás élet-fontosságú. Az ördögi körből csak a gyűlölet megtagadásával lehet kilépni.

Káin és Ábel története:

Az Édenkerten kívüli első történet egy gyilkosság története. Az Édenkerttől távol a legnagyobb emberi érték került azonnal veszélybe. A két testvér két különböző kultúrát képvisel. Káin a földműves, Ábel a pásztoreMBER. A két alapvető korabeli foglalkozás képviselői. A két testvér áldozata hálaáldozat. A hálaáldozat elfogadása nem csak azt jelentette, hogy Isten örül-e annak, hogy hálaáldozatot mutatnak be neki. Az áldozat elfogadása előre utalta arra, hogy lesz-e áldás a jövőben azon az emberen, aki bemutatja az áldozatot. Ábel a munkája eredményének a legjavát adta, a kövérjét. (3Móz 3,16kk) Káin áldozatából nem derül ki, hogy a legjavát adta volna Istennek. Isten nem egyforma áldás ígérését fejezte ki, amikor Ábel áldozatát elfogadta, Káinét, pedig nem. Azonban a történetből kiderül, hogy végül mégsem aszerint alakult a két testvér jövője, ahogyan az áldozat elfogadása ezt mutatta volna. Ábel többé nem kapott áldást a munkájára. Káin azonban még évtizedekig élt a föld gyümölcséből. Ez a történet pontosan megmutatja, hogy hogyan alakulhat át egy konfliktus a harag révén gyilkossággá. Az is kiderül a történetből, hogy nem volt szükségszerű az, hogy gyilkossággá fajuljon a harag. Hiszen, amikor Káin az elutasítással és a jövője bizonytalanságával szembesült, akkor Isten elmondja neki, hogy a harag legyőzhető. A harag nem erősebb, mint az ember, és erre Isten bátorította Káint. „*Ha jót cselekszel, emelt fővel járhatsz. Ha pedig nem jót cselekszel, emelt fővel járhatsz. Ha pedig nem jól cselekszel, a bűn az ajtó előtt leselkedik, és rád vágódik, de te uralkodjál rajta.*” (1Móz 4,7) Káin haragja csendes bosszúvágygá alakult. Megtervezte a gyilkosságot, és elvette a testvére életét. Az igazi áldásmegvonás azonban csak ezután következett be Káin életében, a gyilkosság büntetéseként. Az áldozat nem elfogadása ezek szerint csak próbatétel volt.

VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK

A parancsolat arról szól, hogy mások sérelme, lelki-testi bántása helyett az élet védelmére törekedjünk. A hatodik gyermek számára sajnos természetes közeg a megbántás. A családokban gyakori a testi-lelki fájdalom okozása, akár szülő-gyermek, gyermek-gyermek között. A kortárs csoport számára is „normális” már ebben a korban, ha a csoportból kilógó gyermeket bántó szavakkal illetik. Nem is tudatosul sokszor bennük, hogy ezzel mekkora fájdalmat és sérülést tudnak egymásnak okozni. Vagy éppen, ha érzik is, hogy nem helyes az, amit tesznek – fontosabb a csoport általi befogadás, ezért mégis követik a többieket. Éppen ezért erről a témáról mindenképpen beszélni kell, és akár szituációs játékokkal, akár több szempontú megközelítéseket használva esettanulmányok által közösen átgondolni azt, hogy ki – miért és hogyan sérül egy-egy ilyen helyzetben. Ha lehetséges, ne maradjunk csak az utólagos kezelésnél. Segítsük hozzá gyermekeket ahhoz, hogy preventív módon, előre készülhessenek ezekre a helyzetekre és megfelelően reagálhassanak rájuk!

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ KÖVETELMÉNYEK:

<u>Minimum</u>	<u>Optimum</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Bátorítással vegyen részt az órán a hittanoktató által kezdeményezett feladatokban, játékokban, közös beszélgetésekben, énektanulásban, közös éneklésben, imádkozásban. • Saját korosztályának és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Példákkal tudja megmagyarázni a tankönyvi szöveg alapján, mit jelent az élet tisztelete. ○ Tudja segítséggel elmondani Káin és Ábel történetét, keresse az ok-okozati összefüggéseket. ○ Tudja segítséggel értelmezni és memorizálni a hatodik parancsolatot. 	<ul style="list-style-type: none"> • Önként és aktívan vegyen részt az órán a hittanoktató által kezdeményezett feladatokban, játékokban, közös beszélgetésekben, énektanulásban, közös éneklésben, imádkozásban. • Saját korosztályának és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tudja értelmezni, megfogalmazni és példákkal szemléltetni, mit jelent az élet tisztelete. ○ Tudja összefüggően elmondani Káin és Ábel történetét, az ok-okozati összefüggések, tettek és következmények mentén. ○ Tudja értelmezni a hatodik parancsolatot és memorizálja azt.

ÓRAVÁZLAT JAVASLAT

Fő hangsúly: Testi-lelki sérülés helyett törekedjünk az élet védelmére!

Kognitív cél: Annak a tudatosítása, hogy szavakkal és tettekkel is lehet testi és lelki sérülést okozni.

Affektív cél: A szeretetteljes és szeretetlen viselkedés érzelmi hátterének a feltárása.

Pragmatikus cél: A tanuló bátorítása arra, hogy keressen minden helyzetben olyan megoldásokat, amivel az életet védi.

Óra fő része	Javaslatok	Tananyag, célhoz kapcsolódás
Motiváció, ráhangolódás,	1. Beszélgetési lehetőség:	Tankönyv

<p>előzetes ismeretek aktiválása</p>	<p>Olvassuk el a TK-ben az Albert Schweitzerről szóló történetet! Beszéljük meg: miért mondhatta az édesanya: „minden életet tisztelni kell”!</p> <p>Gyűjtsünk érveket amellet, hogy miért kell az életet tisztelni!</p> <p>A történet alapján kiemelhető gondolatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a csúfolódás is sérti az életet - az egyszerű, nagyon szegény ember ugyanolyan értékes, mint a többi ember - a bántásra lehet türelmesen, csenddel is válaszolni - fontos, hogy észrevegyük, ha megbántottunk valakit - egy bántó, lelkiismeret-furdalást okozó esemény megbánása vezethet változásra, jó irányba is 	<p>Közös gondolkodás arról, miért kell az életet tisztelni</p>
<p>Feldolgozási javaslat</p>	<p>1. Mivel védjük, és mivel veszélyeztetjük az életet?</p> <p>Beszélgessünk a TK 30. oldalán található piktogramokról! Fogalmazzuk meg, mit tehetünk az élet védelméért, és mit kell elkerülnünk, hogy saját életünket és másokét is védjük!</p> <p>Kapcsolódó feladat a MFEI 2. feladata:</p> <p>2. Aranymondás:</p> <p>„<i>Ne ölj!</i>” (2Móz 20,13)</p> <p>Az előző feladat példáit összefoglalva fogalmazzuk meg: Isten e parancsolatban az élet tiszteletét és védelmét kéri tőlünk.</p> <p>3. Bibliai példa</p> <p>Olvassuk fel, vagy elevenítsük fel Kain és Ábel történetét! Ha ismerik a történetet, a vállalkozó tanulók egy-egy mondattal folytatva mondhatják el a bibliai történetet.</p> <p>A történetet feldolgozó feladat: MFEI 1. feladata A történetpiramis kitöltésével összehasonlíthatjuk a két szereplő személyét, érzéseit és cselekedeteit.</p> <p>Beszéljük meg: Milyen érzések vezettek Kain tettehez? Hogyan fejeződhetett volna be másként a történet?</p>	<p>TK Példák gyűjtése az élet tiszteletére és károsítására</p> <p>MFEI 2. feladat</p> <p>A 6. parancsolat üzenetének megfogalmazása: az élet védelmére törekedjünk!</p> <p>TK A bibliai példa és a parancsolat összekapcsolása</p> <p>MFEI 1. feladat</p> <p>A pusztító tettek és a mögöttük húzódó indulatok, érzések összefüggésére való rámutatás</p>

	<p>4. Az élet védelme különböző élethelyzetekben</p> <p>MFEI 3. feladata – Vállalkozó tanulók játsszák el a felsorolt élethelyzeteket! Gyűjtsünk még hasonló helyzeteket!</p> <p>5. „Tiszteld az életet!” címmel plakát készítése</p> <p>MFEI 4. feladat Csoportokban készítsenek a tanulók plakátot! Vigyünk az órára kartonlapokat, amelyeken dolgozhatnak! Adjunk lehetőséget a plakátjaik bemutatására! Ha van rá lehetőségünk, elhelyezhetjük az osztályteremben az elkészült alkotásokat.</p> <p>6. Énekjavaslat:</p> <p>Áldd, lelkem Istened (TK 4. ének), Ó, felséges Úr... (TK 13. ének)</p>	<p>MFEI 3. feladat Az élet védelmét szolgáló helyzetek gyűjtése és eljátszása</p> <p>MFEI 4. feladat Az élet védelmére buzdító üzenet kifejezése alkotó munkával</p>
Munkáltatás	Kis kartonlapra felírja minden gyerek a parancsolat szövegét, és kis szimbólumot rajzolunk hozzá, itt: mosolygó arc – használhatják a parancsolat megtanulásánál és az ismétlésekkor is	
Házi feladat	A parancsolat megtanulása. Szorgalmi feladat lehet: Nézz utána, ki volt Albert Schweitzer!	

TOVÁBBI ÖTLETEK

Film:

Mózes 1. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=AvT2WybqWWA>

Mózes 2. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=H2pvZpvHtao>

A Tízparancsolat (animációs film) 1. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=xHWCVRphzml>

A Tízparancsolat (animációs film) 1. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=r8aM7N0vDsU>

Albert Schweitzer élete:

<https://www.youtube.com/watch?v=g9u4spxOu8w>

Albert Schweitzer: Az élet tisztelete

<https://www.youtube.com/watch?v=Mj17rVC1ghc>

Képelemzési és szövegelemzési módszertani segédlet

Tankönyv: 29-30. oldalak

A képen látható:

- Montázs: fényképtörödékek egy felkiáltó jelbe sűrítve (gyümölcs, víz, virág, fás liget, tojások, macska, cserép virág, sündisznócska egy kézben, csiga, út, nap stb.)
- 30. oldalon: KRESZ-táblák rajzai

A szöveg:

- Albert Schweitzer története
- Káin és Ábel története.

Instrukció a képolvasáshoz és a kapcsolódó szöveg elemzéséhez

1. Képolvasási javaslat:

- Nézzétek meg a felkiáltó jelet! Mit jelent a felkiáltó jel számotokra?
- Vizsgáljátok meg a montázst! Mire szólítanak fel bennünket a képrészletek?
- Miért kell vigyáznunk minden élőlényre? Milyen fényképpel egészítenéd még ki a montázst? Miért?
- Csoportosítsátok az a felfedezett élőlényeket! Milyen csoportokat alkottatok?
- Figyeld meg a KRESZ-táblákat! Mit ábrázolnak? Soroljátok fel! Elemezzétek egyenként! Mire figyelmeztetnek ezek a táblák?

2. Szövegelemzés

- Ki a történet főszereplője? Ha többet akarsz tudni róla, keress az interneten adatokat róla! Mire jutottál? Oszd meg a társaiddal!
- Ki és mivel foglalkozhat az ószeres? Mára hogyan alakult át ez a foglalkozás?
- Mit csináltak a gyermekek Albert Schweitzerrel együtt? Miért tették ezt?
- Az öreg ószeres hogyan válaszolt erre a magatartásra? Miért?
- Miért szégyellte magát Albert? Mit fogadott meg?
- Édesanyja miért nem büntette meg? Mit mondott neki?
- Te szoktál-e csúfolódni?
- Ha csúfolódókat látsz, mire gondolsz? Mit tennél?
- Voltál-e már nagyon dühös, mérges és gonoszkodó? Mi váltotta ki belőled ezt az érzést? Hogyan viselkedtél? Mit lehet tenni ellene?

- Tudod-e, hogy vannak indulatkezelő foglalkozások? Ott olyan gyakorlatokat tanulhatsz, amivel tudod kezelni a dühödöt.
- Emlékszel még az Édenkerti történetre? Ádámnak és Évának két fia született: Káin és Ábel.
- Mivel foglalkozott Káin? Mivel foglalkozott Ábel?
- Mit jelentett az áldozatbemutatás Istennek abban az időben? Miért tették ezt az akkori emberek? Hogyan történt az áldozat bemutatása?
- Káin milyen áldozatot vitt az Úrnak? Ábel milyen áldozatot vitt az Úrnak? Miért ezeket vitték?
- Miért az Ábel áldozatára tekintett az Úr? Káinéra miért nem?
- Káin mit érzett a történet alapján?
- Mit kérdezett Káintól az Úr? Mit jelent: „... a bűn az ajtód előd leselkedik, és rád vágyódik, de te uralkodjál rajta!” ?
- Mit tett Káin a mezőn? Miért tette? Miért nem tudott uralkodni magán?
- Miért kérdezte az Úr Káintól, hogy hol van a testvére?
- Káin mit és hogyan válaszolt erre a kérdésre? Mi a véleményed a válaszáról?
- Hogyan értelmezed az Úr válaszát: „Testvéred kiontott vére hozzám kiált a földről!” ?
- Káin hogyan válaszolt a büntetésére? Mitől félt Káin? Miért?
- Hogyan gondoskodott Isten Káinról?
- Mi a véleményed a történetről? Mire világított rá?
- Isten téged is megvéd, és gondoskodik rólad. Érezted ezt már? Gondolkozz el ezen!

Órakezdéshez:

Mutassuk be kivetítő segítségével a Lambarénében található Albert Schweitzer Centrumot! Beszéljünk a képek alapján arról, ki volt Albert Schweitzer, és mire szánta oda az életét! A következő honlapon találunk információkat és képeket: <http://www.cermel.org/>

Drámapedagógiai ötlet: Halmazok

Rajzoljunk fel a táblára (vagy egy nagy csomagolópapírra, amit akár körbe is ülhetünk) két nagy kört, aminek legyen egy kis közös halmaza is. Az egyikhez rajzoljunk egy +, a másikhoz egy - jelet. A hittanosokkal közösen gyűjtünk össze olyan jelzőket, dolgokat, amiket az emberek szeretnek, ha rájuk mondják (+), és olyanokat, amiket nem (-). Ha nem tudjuk egyértelműen eldönteni, akkor beírhatjuk a közös halmazba. Gyűjtünk össze minél többet!

Ha ezzel végeztünk, post-it cetlikre (amik ragadnak) írjuk fel mindet külön-külön. (Lehet közös munka, de fontos, hogy olvashatóan írjuk!) Tegyük le a cetliket az írott felükkel lefelé, majd válasszunk ki egyet és ragasszuk fel a saját homlokunkra, de úgy, hogy ne lássuk, mi van rajta. Kérdezzük meg a csoportot, hogy szerintük örülnének-e annak, ha annak neveznének, ami a cetlin van? (Ne mondják meg, mi van rajta, csak azt, hogy örülnének-e neki.) Ezután megnézhetjük és eldönthetjük, mit szólnánk hozzá. Majd ragasszuk mindenki homlokára egy cetlit, járjanak körbe és kérdezzék meg egymástól, hogy örülnének-e neki vagy sem? (Esetleg miért/miért nem örülnének). Fontos, hogy ne mondják meg egymásnak se, hogy mi van a papíron!

Amikor nagyjából mindenki megtudta, hogy örülne-e (ne csak egyvalakitől kérdezze!), akkor megnézhetik. Beszéljünk ezek után a jelzőkről. Kérdezzük meg, hogy attól, hogy ránk ragasztottak egy cetlit, azzá váltunk, ami a cetlin van? Mutassunk rá arra, hogy attól, hogy mondanak rólunk valamit (csúfolnak), nem válunk azzá. Mutassunk rá arra is, hogy ezek a szavak lehetnek pozitív és negatív hatással is a másik emberre, ezért felelősek vagyunk a szavainkért!

Feldolgozáshoz:

A 6. osztály tananyagában szerepel Arany János Toldi című műve. A következő versszak alkalmas arra, hogy beszéljünk az indulatok, „gyilkos”, bántó szavak jelentőségéről.

„György az édesanyját hidegen köszönté,
Bár ez a lelkét is majd elébe önté!
„Hát a másik hol van?” fanyalogva kérdi,
Senki sem hinné, hogy kedves öccsét érti.
„Szénát hord szegényke künn a béresekkel,
Hívatom” – de György úr ezt rikoltja: „Nem kell!”
Nem kell! És e két szó úgy esik anyjának,
Mintha a szívébe nagy kést mártanának.”

(Arany János: Toldi 2. ének, 7. versszak)

Beszeljük meg:

Milyen indulatok húzódnak meg a szavak mögött? Hogyan bántja meg viselkedésével, szavaival Toldi György édesanyját és testvérét?

INSTRUKCIÓK A MUNKAFÜZET FELADATAIHOZ

MFEI 33. o. 3. feladat / MFGY 24. o. 3. feladat

Ha úgy ismerjük a csoportot, hogy nem valószínű, hogy lesznek önként vállalkozók, akik eljátsszák a helyzeteket, akkor csoportokban kérjük meg a gyerekeket, hogy készítsék elő a szerepjátékot egy-egy helyzethez.

A témához felhasználható énekek:

Református énekeskönyv: 119. zsolt. 48. verse: Istentelenek énreám...

Református énekeskönyv: 473. dics. 7. verse: Embert ne ölj... dall. RÉ 140. zsolt. Szabadíts meg (+BS)